

GENERALINIO ADVOKATO
PEDRO CRUZ VILLALÓN IŠVADA,
pateikta 2011 kovo 3 d.¹

I — Įžanga

1. Panaikinus, o vėliau padalijus Čekijos ir Slovakijos Federacinę Respubliką, dvi naujos jos teritorijoje susikūrusios valstybės – Čekijos Respublika ir Slovakijos Respublika – sudarė tarptautinį susitarimą, siekdamas suderinti įvairius socialinės apsaugos išmokų su šiomis valstybėmis susijusiems asmenims klausimus. Pasirinktas kriterijus, pagal kurį nustatoma taikytina sistema ir institucija, kompetentinga suteikti šias išmokas, yra šalis, kurioje darbdavys turėjo savo buveinę Čekoslovakijos panaikinimo momentu, t. y. 1992 m. gruodžio 31 d.

2. Dėl šios sistemos Čekijos piliečiams, kurių darbdaviai prieš padalijimą turėjo buveines dabartinės Slovakijos teritorijoje, buvo taikomi šios šalies teisės aktai ir jie priklausė šios šalies socialinės apsaugos institucijų kompetencijai. Dėl to kilo keletas ginčų, o iš jų susiformavo nusistovėjusi *Ústavní soud* (Konstitucinis Teismas, Čekijos Respublika) teismo

praktika, pagal kurią, trumpai tariant, Čekijos piliečiai, kuriems taikoma Slovakijos sistema, remdamiesi pagrindine teise į socialines išmokas, gali gauti Čekijos institucijų mokamą priedą, kuriuo padengiamas galimas Slovakijos išmokos ir išmokos, į kurią jie būtų turėję teisę, jeigu jiems būtų taikyta Čekijos sistema, skirtumas.

3. Vykstant šiam prejudicinio sprendimo priėmimo procesui pateiktose pastabose Čekijos vyriausybė nurodo, kad tokia *Ústavní soud* praktika pažeidžia Sąjungos teisę. Jos nuomone, viena vertus, taip pažeidžiamas Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71², nes du kartus įskaitomas tas pats įmokų laikotarpis. Kita vertus, išmokos priedas, į kurį turi teisę Čekijos pensininkai, gali būti nustatytas pasirinktinai, remiantis kumulatyviu kriterijumi, grindžiamu pilietybe ir nuolatine gyvenamąja vieta, pažeidžiant Reglamento (EEB)

2 — 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimoms nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35), pakeistas 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, p. 1, klaidų ištaisymas OL L 200, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 5 sk., 5 t., p. 72).

1 — Originalo kalba: ispanų.

Nr. 1408/71 3 ir 10 straipsnius, aiškinamus atsižvelgiant į EB 39 straipsnį (po pakeitimo – SESV 45 straipsnis).

nuspręsti dėl atitinkamų teismo diskrecijos ribų.

4. *Nejvyšší správní soud* (Čekijos aukščiausiasis administracinis teismas), pritariantis Čekijos vyriausybės pareikštoms abejonėms, pateikė Teisingumo Teismui du prejudicinius klausimus, dėl kurių kilo ši byla.

II — Sąjungos teisinis pagrindas

5. Toks, iš esmės, yra klausimas, kurį prašoma Teisingumo Teismo išspręsti šioje byloje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjama „nacionalinė taisyklė“ išplaukia tik iš *Ústavní soud* praktikos, kuria, atsižvelgiant į istorinį valstybės padalijimo ir dviejų naujų valstybių sukūrimo procesą, išplečiamos kai kurios Čekijos piliečių, turinčių nuolatinę gyvenamąją vietą Čekijos Respublikoje, teisės. Taip pat neįprasta aplinkybė yra ta, kad šiuo atveju ne privatus asmuo prašo būti priskirtas prie privilegijuotos grupės, o socialinės apsaugos institucija ketina nutraukti šios grupės nario palankesnę vertinimą. Taigi tam tikra prasme ši byla yra dėl „atvirkštinės“ diskriminacijos ir kilo sudėtingomis ir prieštaraujantis su institucijomis susijusiomis aplinkybėmis.

7. EB 12 straipsnio (po pakeitimo – SESV 18 straipsnis) pirmoje pastraipoje skelbiama: „Šios Sutarties taikymo srityje, nepažeidžiant joje esančių specialių nuostatų, draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės“.

8. Draudimas diskriminuoti darbuotojus konkrečiai numatytas EB 39 straipsnyje, kuriame skelbiama:

„1. Sąjungoje užtikrinama darbuotojų judėjimo laisvė.

2. Tokia judėjimo laisvė reiškia, kad įdarbinimo, darbo užmokesčio ir kitų darbo ir užimtumo sąlygų atžvilgiu panaikinama bet kokia valstybių narių darbuotojų diskriminacija dėl pilietybės.

6. Taigi, ši byla suteikia galimybę išnagrinėti sudėtingą diskriminacinių aplinkybių panaikinimo klausimą ir, konkrečiai kalbant, atsižvelgiant į ypatingas šios bylos aplinkybes,

<...>“

9. Kaip numatyta EB 42 straipsnyje (po pakeitimo tapo SESV 48 straipsniu), Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba socialinės apsaugos srityje imasi priemonių, būtinų „laisvam darbuotojų judėjimui užtikrinti; šiuo tikslu ji priima nuostatas, kaip migruojantiems darbuotojams ir jų išlaikytiniams užtikrinti:

- a) pagal kelių valstybių įstatymų nustatomų visų prilyginamųjų laikotarpių sudėtį, kad jie įgytų ir išlaikytų teisę į socialines išmokas ir kad būtų galima apskaičiuoti tų išmokų dydį;
- b) socialinių išmokų mokėjimą asmenims, gyvenantiems valstybių narių teritorijose“.

10. Priemonės, minimos EB 42 straipsnyje, nustatytos Reglamente (EEB) Nr. 1408/71, kurio 3 straipsnyje įtvirtinta tokia nediskriminavimo sąlyga:

„1. Laikantis šio reglamento specialių nuostatų, vienos iš valstybių narių teritorijoje gyvenantiems asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, pagal bet kurios valstybės narės teisės aktus priklauso tos pačios prievolės ir jie naudojami tomis pačiomis teisėmis į išmokas kaip ir tos valstybės piliečiai.

3. „[Jei III priede nėra nustatyta kitaip], pagal 7 straipsnio 2 dalies c punktą toliau galiojančių Socialinės apsaugos konvencijų nuostatos taikomos visiems asmenims, kuriems galioja šis reglamentas.“

11. Reglamento 4 straipsnio 1 dalyje nurodžius, kad jo nuostatos taikomos invalidumo ir senatvės išmokų atveju, reglamento 6 straipsnyje nustatyta, kad jis pakeičia bet kurios socialinės apsaugos konvencijos nuostatas, kurių privalo laikytis tikrai dvi ar daugiau valstybių narių. Vienintelė šios taisyklės išimtis nustatyta 7 straipsnio 2 dalyje, kurioje užtikrinta, kad toliau galioja „kai kurios socialinės apsaugos konvencijų, priimtų valstybėse narėse prieš pradėdant taikyti šį reglamentą, nuostatos, jeigu jos yra palankesnės išmokų gavėjams arba jei jos atsirado dėl konkrečių istorinių aplinkybių ir galioja nustatytą laikotarpį, ir jei jos yra išvardytos III priede.“

12. III priedo A dalies „Socialinės apsaugos konvencijų nuostatos, kurios, nepaisant reglamento 6 straipsnio, toliau taikomos“ 9 punkte papildomai nustatyta:

„9. Čekijos Respublika – Slovakija

<...>

1992 m. spalio 29 d. Susitarimo dėl socialinės apsaugos 12, 20 ir 33 straipsniai.“

III — Nacionalinis teisinis pagrindas

13. Čekijos Respublikos teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 30 straipsnyje nustatyta, kad „piliečiai turi teisę į tinkamą materialinę apsaugą senatvėje nedarbingumo bei šeimos išlaikytojo netekimo atveju“.

14. Įstatymo Nr. 155/1995 *Coll.* dėl pensinio draudimo 28 straipsnyje nustatyta, kad „apdraustasis asmuo turi teisę į senatvės pensiją, jei yra įgijęs reikalingą draudimo laikotarpį, yra sulaukęs nustatyto amžiaus ir, esant reikalui, tenkina kitas šiame įstatyme numatytas sąlygas“.

15. 1992 m. rugsėjo 29 d. Prahoje pasirašytos dvišalės Čekijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos sutarties dėl socialinio draudimo 20 straipsnyje nustatyta, kad „iki Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos padalijimo įgyti draudimo laikotarpiai laikomi įgytais toje sutarties šalyje, kurios teritorijoje piliečio darbdavys turėjo buveinę Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos padalijimo dieną ar dieną prieš šį padalijimą“.

16. Todėl, taikant šią sutartį, čekams ir slovaksams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Čekijos teritorijoje, bet kurių darbdavys buveinę turėjo Slovakijos teritorijoje, buvo taikoma Slovakijos sistema ir jie priklausė

Slovakijos institucijų kompetencijai. O čekams ir slovaksams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Čekijos teritorijoje, bet kurių darbdavys turėjo buveinę Čekijos teritorijoje, buvo taikoma Čekijos sistema ir jie priklausė Čekijos institucijų kompetencijai.

17. 2005 m. sausio 25 d. sprendimu³ *Ústavní soud* patvirtino teismų praktiką, taikomą iki Čekijos Respublikos įstojimo į Europos Sąjungą⁴, pagal kurią Čekijos piliečiai, kuriems taikoma Slovakijos sistema ir kurie priskirti Slovakijos institucijų kompetencijai, pagal Čekijos Respublikos pagrindinių teisių ir laisvių chartijos 30 straipsnį⁵ gali, be senatvės pensijos, reikalauti papildomos išmokos, į kurią jie turi teisę pagal 1992 m. spalio 29 d. sutartį. *Ústavní soud* nusprendė, kad „jei Čekijos pilietis atitinka įstatymuose numatytas teises į senatvės pensiją suteikimo sąlygas ir ta pensija pagal vidaus (Čekijos) teisę yra didesnė nei pagal [Čekijos ir Slovakijos] sutartį, [Čekijos socialinio draudimo institucija] privalo užtikrinti, kad asmuo gautų tokio dydžio

3 — Sprendimas Nr. III. ÚS 252/04 (36 tomas, Nr. 16, p. 173).

4 — Žr. 2003 m. birželio 3 d. sprendimą Nr. II. ÚS 405/02 (30 tomas, Nr. 80, p. 245).

5 — Čekijos Respublikos pagrindinių teisių ir laisvių chartija yra savarankiškas dokumentas, priimtas 1991 m., ratifikuotas Čekijos Nacionalinės Tarybos rezolucija (Nr. 2/1993 Rink.), kuriam pagal Čekijos Konstitucijos 112 straipsnį suteiktas konstitucinis statusas.

pensiją, kuri atitiktų didesnę išmoką pagal vidaus teisės nuostatas, arba, atsižvelgdama į iš kitos sutarties šalies pagal [Čekijos ir Slovakijos sutartį] gaunamą pensiją, nuspręsti suvienodinti iš kitos sutarties šalies gaunamą pensiją taip, kad nebūtų dubliuojamos dvi vienos rūšies tais pačiais pagrindais dviejų skirtingų [socialinio draudimo institucijų] mokamos pensijos“.

18. Iš šio sprendimo taip pat išplaukia, kad išmoką, mokamą Čekijos socialinės apsaugos institucijos, gali gauti tik asmenys, turintys Čekijos pilietybę ir nuolatinę gyvenamąją vietą Čekijos teritorijoje.

20. 2002 m. Slovakijos socialinio draudimo įstaiga skyrė M. Landtová dalinę invalidumo pensiją, pagal 1992 m. spalio 29 d. dvišalę sutartį apimančią draudimo laikotarpį, įgytą nuo 1964 m. iki 1993 m. rugpjūčio 31 d.

21. 2006 m. Čekijos socialinės apsaugos institucijos (toliau – ČSAI) skyrė ieškovei senatvės pensiją, apimančią įgytą draudimo laikotarpį, prasidėjusį 1993 m. rugpjūčio 31 d., kai M. Landtová pradėjo nuolat gyventi Čekijos teritorijoje. ČSAI aiškiai atsisakė pripažinti išmokos priedą, kuris pagal *Ústavní soud* praktiką užtikrinamas Čekijos piliečiams, nuolat gyvenantiems savo šalyje. Priimdamos administracinį sprendimą Čekijos institucijos rėmėsi apskaičiavimo kriterijumi, nustatytu 1992 m. spalio 29 d. Čekijos ir Slovakijos sutarties 20 straipsnyje, ir griežtai jį taikė.

IV — Faktinės bylos aplinkybės ir procesas nacionaliniame teisme

19. Čekijos pilietė M. Landtová nuo 1964 iki 1992 m. gruodžio 31 d. dirbo buvusios Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos teritorijoje. Nuo minėtos dienos, sutampančios su Čekoslovakijos panaikinimu ir vėliau jos padalijimu, iki 1993 m. rugpjūčio 31 d. ji dirbo Slovakijos teritorijoje. Vėliau ji persikėlė į Čekijos teritoriją ir dirbo ten iki pensijos.

22. Pateikus skundą, ČSAI sprendimą panaikino Prahos *Městský soud* (Prahos miesto teismas), nurodęs, kad institucijos turi laikytis *Ústavní soud* praktikos. Pagal pirmosios instancijos teismą ČSAI privalėjo užtikrinti, kad kiekvienas Čekijos pilietis, nuolat gyvenantis šalyje, gautų papildomą išmoką, ir taip būtų padengiamas skirtumas tarp Slovakijos išmokos, į kurią jis turi teisę, ir išmokos, į kurią jis turėtų teisę, jeigu jam būtų taikyta Čekijos socialinės apsaugos sistema.

M. Landtová padėtis buvo būtent tokia. Taigi Prahos *Městský soud* nusprendė, kad senatvės išmoka, kurią pareiškėjai skyrė ČSAI, turi būti padidinta iki tokio dydžio, kokio dydžio pensiją pareiškėja turėtų teisę gauti tuo atveju, jei visą draudimo laikotarpį iki 1992 m. gruodžio 31 d. būtų įgijusi pagal Čekijos Respublikos socialinio draudimo sistemą.

V — Prašymas priimti prejudicinį sprendimą ir procesas Teisingumo Teisme

25. *Nejvyšší správní soud* prašyme priimti prejudicinį sprendimą, kurį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2009 m. spalio 16 d., pateikti tokie du klausimai:

23. ČSAI pateikė kasacinį skundą (*Nejvyšší správní soud*) dėl Prahos *Městský soud* sprendimo. Grįsdama savo skundą, ČSAI rėmėsi Reglamentu Nr. 1408/71 ir Steigimo sutartyse nustatytu nediskriminavimo principu. *Nejvyšší správní soud* patenkino skundą, priitarė ČSAI argumentams ir grąžino bylą nagrinėti iš naujo.

24. Iš naujo sprendamas ginčas, Prahos *Městský soud* vis dėlto patvirtino savo anksčiau sprendimą ir atmetė *Nejvyšší správní soud* aiškinimą. ČSAI dar kartą pateikė kasacinį skundą ir pateikė pirmajame skunde jau nurodytus argumentus. Nagrinėdamas šį antrąjį skundą *Nejvyšší správní soud* nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

„1. Ar 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, III priedo, kuriame paliekamas galioti valstybės teisių perėmėjos, kuri turi teisę įskaityti darbuotojų draudimo laikotarpius, įgytus pagal buvusios Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos socialinio draudimo sistemą iki 1992 m. gruodžio 31 d., nustatymo kriterijus, A dalies 6 punktą, skaitomą kartu su šio reglamento 7 straipsnio 2 dalies c punktu, reikia aiškinti taip, kad draudžiama taikyti vidaus teisės nuostatą, pagal kurią Čekijos socialinio draudimo institucija, nustatydamą teisę į išmoką ir jos dydį, įskaito visą draudimo laikotarpį, įgytą iki 1992 m. gruodžio 31 d. buvusios Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos teritorijoje, nors vadovaujantis nurodytu kriterijumi ji įskaityti yra kompetentinga Slovakijos Respublikos socialinio draudimo institucija?

2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų neigiamas, ar Europos bendrijos steigimo sutarties 12 straipsnį, skaitomą kartu su Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, 3 straipsnio 1 dalimi, 10 ir 46 straipsniais, reikia aiškinti taip, kad draudžiama remiantis minėta nacionaline nuostata nustatant teisę į senatvės išmoką ir jos dydį įskaityti visą draudimo laikotarpį, įgytą iki 1992 m. gruodžio 31 d. pagal buvusios Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos socialinio draudimo sistemą, kuris jau buvo kartą įskaitytas tokia pačia apimtimi nustatant išmokas Slovakijos Respublikos socialinio draudimo sistemoje, tik Čekijos Respublikos piliečiams, nuolat gyvenantiems jos teritorijoje?“

26. M. Landtová, Čekijos Respublika ir Slovakijos Respublika bei Europos Komisija pateikė rašytines pastabas.

27. Čekijos vyriausybės atstovas ir Komisijos atstovas dalyvavo posėdyje, vykusiame 2010 m. lapkričio 25 d.

VI — Priiartinumas

28. Slovakijos Respublika mano, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą nepriimtinas, nes kalbama apie hipotetinį prašymą. Kadangi ši byla susijusi su Čekijos sistemos suderinamumu su Sąjungos principu, draudžiančiu diskriminaciją dėl pilietybės, Slovakijos Respublika mano, kad M. Landtová yra ne nukentėjusioji dėl tariamos diskriminacijos, o naudos dėl diskriminacijos gavėja. Iš tiesų pagal *Ústavní soud* praktiką tokiems Čekijos piliečiams kaip ieškovė užtikrinamas senatvės išmokos priedo skyrimas. Toks yra ir ieškovės atvejis. Slovakijos vyriausybės nuomone, nagrinėjamu atveju pateiktas klausimas galėtų būti svarbus tik tuomet, jeigu procesą pradėtų privatus asmuo, *neturintis* teisės į išmokos priedą, į kurį šiuo metu turi teisę asmenys, kurių padėtis tokia kaip M. Landtová.

29. Teisingumo Teismas yra keletą kartų nusprendęs, kad išskirtinėmis aplinkybėmis, siekdamas patikrinti savo paties kompetenciją, jis turi įvertinti sąlygas, kuriomis į jį kreipėsi nacionalinis teismas. Teisingumo Teismas gali atmesti nacionalinio teismo prašymą, tik jeigu akivaizdu, kad šio teismo prašymas išaiškinti Bendrijos teisę niekaip nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar ginčo

dalyku, arba jeigu problema yra bendro pobūdžio ar hipotetinė⁶.

šio prašymo Teisingumo Teismui pateikimo pobūdžio.

30. Tačiau taip nėra šiuo atveju. Nors nagrinėjamu teisės aktu M. Landtová nėra diskriminuojama, bet dėl jo gauna naudos, reikia priminti, kad nuostatą, kuria ji grindžia savo prašymą, pagrįstai ginčijo ir ČSAI, ir *Nejvyšší správní soud*. Tai nėra atvejis, kai ieškovė kreipiasi į teismą su abstrakčiu prašymu arba kai teismas pateikia su nagrinėjamos bylos aplinkybėmis nesusijusius teisės klausimus. Priešingai, procesas, kuriam vykstant pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, susijęs su antruoju kasaciniu skundu, kilusiu dėl nesutarimo tarp dviejų Čekijos teismų, o tai rodo trys skirtingi sprendimai ir nusistovėjusi *Ústavní soud* praktika, kuri, kaip matėme, yra ginčijama. Akivaizdu, kad *Nejvyšší správní soud* pateikia savo prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad išspręstų teisės klausimą, dėl kurio M. Landtová pradėjo ilgą teisminį procesą prieš savo šalies institucijas, ir galima pagrįstai manyti, kad kituose procesuose nagrinėjamas tas pats klausimas.

31. Šių argumentų pakanka, kad būtų paneigtas hipotetinis nagrinėjamos bylos pobūdis, nepaisant galimų pasekmių dėl neįprasto

VII — Pirmas prejudicinis klausimas

32. Pirminis *Nejvyšší správní soud* pateiktas klausimas susijęs su *Ústavní soud* praktikos suderinamumu su Reglamentu Nr. 1408/71. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar socialinės apsaugos išmokos gavėjui skiriamas priedas todėl, kad du kartus įskaitomas tas pats draudimo laikotarpis, o tai draudžiama pagal Reglamento Nr. 1408/71 46 straipsnio 2 dalį.

33. Iš tiesų šioje nuostatoje nustatytas skaičiavimo metodas, pagrįstas proporcingu bendros išmokos sumos apskaičiavimu, atsižvelgiant į skirtingas socialinės apsaugos sistemas, taikytas naudos gavėjui jo įmokų mokėjimo laikotarpiais. Tam, kad būtų išvengta visos išmokos pervertinimo ar nepakankamo įvertinimo, minėtoje nuostatoje numatyta proporcingas kiekvieno įmokų laikotarpio įskaitymas kiekvienoje valstybėje narėje, neįskaitant vienu metu to paties laikotarpio pagal dvi ar kelias nacionalines sistemas. Aišku, kad, taikant kelias sistemas tuo pačiu įmokų laikotarpiu, galima nustatyti objektyvų proporcingumą.

6 — Šiuo klausimu, be kita ko, žr. 1981 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Foglia* (244/80, Rink. p. 3045, 21 punktas), 2001 m. kovo 13 d. Sprendimą *PreussenElektra* (C-379/98, Rink. p. I-2099, 39 punktas) ir 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimą *Rüffler* (C-544/07, Rink. p. I-3389, 37 punktas).

34. Čekijos Respublikos nuomone, užtikrinamas išmokos priedo, leidžiančio padengti skirtumą tarp Slovakijos išmokos ir Čekijos išmokos, pripažinimą Čekijos piliečiams, nuolat gyvenantiems šioje šalyje, *Ústavní soud* įpareigoja ČSAI du kartus įskaityti tą patį įmokos laikotarpį, o tai nesuderinama su Reglamento Nr. 1408/71 46 straipsnio 2 dalimi. Be to, jos nuomone, skiriant šį priedą būtų pakeista 1992 m. spalio 29 d. Čekijos ir Slovakijos sutarties 20 straipsnyje nustatyta taisyklė, nustatanti taikytiną sistemą ir kompetentingas institucijas socialinės apsaugos išmokų srityje. Pagal Reglamento Nr. 1408/71 7 straipsnį šis susitarimas patvirtintas III priedo A dalyje. Šitaip Konstitucinis Teismas pakeistų pinigų sumą, į kurią turi teisę naudoti gavėjas pagal Čekijos ir Slovakijos sutartį (nes nagrinėjamu atveju kalbama apie teisę į priedą prie galutinės sumos), ir kompetencijos kriterijų (nes tokiu atveju kaip šis Slovakijos institucijos yra kompetentingos nustatyti išmoką, tačiau tik Čekijos institucijos gali pripažinti priedą).

35. Nors iš *Ústavní soud* vartojamų sąvokų būtų galima manyti, kad mokant ginčijamos išmokos priedą pakeičiamas Reglamento Nr. 1408/71 46 straipsnio 2 dalyje nustatytas apskaičiavimo būdas, dėl toliau nurodytų priežasčių akivaizdu, kad mokant šį priedą tokių pasekmių nėra.

36. Pirmiausia, vadovaujantis formaliu požiūriu, verta pabrėžti, kad priedas, į kurį turi teisę nuolat savo šalyje gyvenantys Čekijos piliečiai, yra išmoka, apskaičiuojama ne nustatant pagrindinę išmoką, o ją jau nustačius. Kitais žodžiais, kad ir kas gautų išmoką, kuriai taikomas Reglamentas Nr. 1408/71 ir Čekijos ir Slovakijos sutartis, jis pirmiausia privalo kreiptis į šiuose teisės aktuose nustatytas institucijas ir apskaičiuoti atitinkamą sumą pagal taikytinas nuostatas. Tai padarius, kyla klausimas dėl galimos teisės į išmokos priedą pagal *Ústavní soud* praktiką. Taigi, kalbama išimtinai apie išmokos priedą arba, kitaip tariant, apie išmokos sumos *padidinimą*, kuriuo siekiama pakeisti ne apskaičiavimo metodą, bet naudoti gavėjo teisinę padėtį. Be to, šis išmokos priedas nustatomas ne automatiškai, o tik suinteresuotojo asmens prašymu, nes tai yra pagrindinę išmoką papildanti teisė.

37. Šitaip vertinama nagrinėjama teismų praktika neprieštarautų Čekijos ir Slovakijos sutarties taisyklėms, nes jos taikomos visos. Dėl išmokos priedo nėra ginčijama nei taikytina sistema, nei Čekijos ir Slovakijos sutartyje nustatytų institucijų kompetencija. Jis tik leidžia prašyti pagrindinės išmokos priedo kitoje socialinės apsaugos institucijoje, kai sutartis jau yra pritaikyta. Be to, priėmus

priešingą sprendimą išmoka būtų sumažinta dėl Sąjungos teisės taikymo, o tai būtų sunkiai suderinama su Teisingumo Teismo praktika⁷. Todėl, mano nuomone, *Ústavní soud* praktika neprieštarauja nei Reglamento Nr. 1408/71 45 straipsnyje, nei Čekijos ir Slovakijos sutartyje numatytiems išmokos nustatymo taisyklėms. Priešingai, išmokos priedas, į kurį gali turėti teisę nuolat savo šalyje gyvenantys Čekijos piliečiai, yra piniginis priedas ir dėl jo nepažeidžiamas minėtų nuostatų taikymas.

38. Todėl dėl nurodytų priežasčių manau, kad Reglamentas Nr. 1408/71 turi būti aiškinamas taip, kad jis nedraudžia nacionalinės teismų praktikos, pagal kurią socialinės apsaugos įstaiga nuolat šalyje gyvenantiems piliečiams jų prašymu turi nustatyti išmokos priedą, kurio suma atitinka skirtumą tarp

išmokos, kurią jie turi teisę gauti kitoje valstybėje narėje, ir išmokos, kurią jie turėtų teisę gauti valstybėje narėje, kurios piliečiai jie yra.

VIII — Antras prejudicinis klausimas

39. Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia dėl minėtos *Ústavní soud* praktikos suderinamumo su Sąjungos principu, draudžiančiu bet kokią diskriminaciją dėl pilietybės ir nuolatinės gyvenamosios vietos. Nors ginčijamas išmokos priedas nesuponuoja to paties įmokų laikotarpio įskaitymo du kartus, akivaizdu, kad, kaip jau išaiškinau, *Ústavní soud* praktika, kuria remiantis šis priedas skiriamas, riboja jo taikymo sritį asmenų atžvilgiu nuolat savo šalyje gyvenantiems Čekijos piliečiams. Tik Čekijos piliečiai, nuolat gyvenantys Čekijos teritorijoje, turi teisę į šį išmokos priedą, priešingai nei bet kurie kiti Sąjungos piliečiai.

40. Pirmiausia palaipsniui išnagrinėsiu du diskriminacijos aspektus, nors iš karto galiu pareikšti, kad padarysiu išvadą, jog yra draudžiama diskriminacija. Tada, siekdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateikti naudingą atsakymą, išnagrinėsiu numanomą, bet neišvengiamą

⁷ — Be kita ko, žr. 1964 m. birželio 9 d. Sprendimą *Nonnenmacher* (92/63, Rink. p. 557), 1980 m. liepos 9 d. Sprendimą *Gravina ir kt.* (807/79, Rink. p. 2205, 7 punktas), 1986 m. vasario 25 d. Sprendimą *De Jong* (254/84, Rink. p. 671, 15 punktas), 1988 m. liepos 5 d. Sprendimą *Borowitz* (21/87, Rink., p. 3715, 24 punktas), 1989 m. gruodžio 14 d. Sprendimą *Dammer* (C-168/88, Rink. p. 4553, 21 punktas), 1991 m. vasario 7 d. Sprendimą *Rönfeldt* (C-227/89, Rink. p. I-323, 26 punktas), 1992 m. liepos 7 d. Sprendimą *Singh* (C-370/90, Rink. p. I-4265, 23 punktas), 1994 m. balandžio 28 d. Sprendimą *Hoorn* (C-305/92, Rink. p. I-1525, 16 punktas) ir 2002 m. vasario 5 d. Sprendimą *Kaske* (C-277/99, Rink. p. I-1261, 37 punktas).

klausimą dėl jo turimos diskrecijos taikant galimą Teisingumo Teismo atsakymą.

Sąjungos nediskriminavimo principui. Konkrečiai kalbant, jos savo nuomonę grindžia Reglamento Nr. 1408/71 3 ir 10 straipsniais, kuriuose nustatytas pagal EB 39 straipsnį aiškinamas vienodo požiūrio principas socialinės apsaugos srityje, draudžiantis bet kokią diskriminacinę laisvo darbuotojų judėjimo kliūtį.

41. Taigi, kaip matysime, tai, kad teisę į išmokos priedą turi tik grupė šalies piliečių, kelia abejonių dėl suderinamumo su Reglamento Nr. 1408/71 3 straipsniu, aiškinamu pagal EB 39 straipsnį. Jeigu būtų konstatuota diskriminacija, reikėtų paskelbti, kad išmokos priedo mokėjimas nesuderinamas su Sąjungos teise. Tačiau šios bylos aplinkybės reikalauja papildomų paaiškinimų. Išmokos priedo mokėjimas grindžiamas *Ústavní soud* praktika, pagal kurią pačią aiškinama pagrindinė teisė, išplečianti teisės apsaugos sritį. Teisingumo Teismas turėtų į tai atsižvelgti, todėl, turėdamas omenyje neigiamas pasekmes, kurių dėl mano minėto Teisingumo Teismo atsakymo galėtų kilti M. Landtová teisinei padėčiai, siūlau pateikti bylos aplinkybes atitinkantį atsakymą.

43. Diskriminacija gali būti dviguba, nes pagal *Ústavní soud* praktiką norint gauti išmokos priedą taikomos kumuliacinės Čekijos pilietybės ir nuolatinės gyvenamosios vietos Čekijos teritorijoje sąlygos. Kaip vėliau įrodysiu, nors joms ir taikomos skirtingos taisyklės, šios dvi sąlygos taip pat prieštarauja Sąjungos teisei.

1. Diskriminacija dėl pilietybės

A — *Tariama diskriminacija*

42. Čekijos ir Slovakijos vyriausybės bei Komisija sutaria, kad toks išmokos priedas, kaip aptariamasis, į kurį teisę turi tik Čekijoje nuolat gyvenantys jos piliečiai, prieštarauja

44. Pagal Reglamento Nr. 1408/71 3 straipsnį asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, pagal bet kurios valstybės narės teisės aktus priklauso tos pačios prievolės ir jie naudoja si toms pačiomis teisėmis į išmokas kaip ir tos valstybės piliečiai. Iš esmės, kalbama apie draudimą diskriminuoti dėl pilietybės, kuriuo tik detalizuojamas principas, įtvirtintas EB 39 straipsnyje ir susijęs su socialinės apsaugos sritimi. Kaip teisingai nurodė Komisija, ši taisyklė reiškia, kad valstybės narės negali patvirtinti priemonių, nustatančių neteisėtą

Sąjungos piliečių skirstymą. Taigi nesiekiamo uždrausti visų skirtingo požiūrio dėl pilietybės atvejų, o siekiama uždrausti tik tuos, kurie nėra pateisinami konkrečiais motyvais⁸.

45. Pirmiausia, būtina pažymėti, kad ginčijamas priedas yra išmoka, į kurią teisę turi tik Čekijos piliečiai. Todėl aišku, kad nagrinėjama priemonė įtvirtintas nevienodas požiūris. Reikia vis dėlto nustatyti, ar toks nevienodas požiūris pateisinamas objektyviu ir pagrįstu motyvu. Šiuo atžvilgiu, nors iš esmės diskriminacija dėl pilietybės gali būti pateisinama tik ypatingomis sąlygomis, nei šalys pagrindinėje byloje, nei Slovakijos vyriausybė ar Komisija nepateikė tinkamų argumentų, pagrindžiančių vieną ar kitą nuomonę. Tik Komisija išnagrinėjo diskriminacinį pilietybės sąlygos, kurią turi įvykdyti išmokos priedo gavėjas, pobūdį, tačiau ji apsiribojo teiginiu, kad priemonė nebuvo pagrįsta.

socialines išmokas gali pasinaudoti tik Čekijos piliečiai, o tai paaiškintų, kodėl ginčijamas išmokos priedas, kurio teisinis pagrindas yra minėta nuostata, taikomas tik šiai asmenų grupei. Ši teismų praktika kelia tiesioginių teisinių pasekmių, t. y. pradedama diskriminuoti dėl pilietybės, o tai Sąjungos teisėje leidžiama tik tuomet, jeigu tokia diskriminacija tinkamai pagrįsta. *Ústavní soud* pateiktas pažodinis aiškinimas, pagrįstas Čekijos chartijos tekstu, neatrodo pakankamai tinkamas, kad bent jau pagal Sąjungos teisę pateisintų tokį skirtingą požiūrį, kaip nagrinėjamas šioje byloje.

47. Todėl manau, kad, nesant kitų byloje pateiktų argumentų, nagrinėjamo išmokos priedo taikymo sritis asmenų atžvilgiu yra diskriminacija, kuri nėra objektyviai ir pagrįstai pateisinta.

2. Diskriminacija dėl gyvenamosios vietos

46. Atrodo, kad pagal *Ústavní soud* praktinę pilietybės sąlyga grindžiama Čekijos Respublikos pagrindinių teisių ir laisvių chartijos 30 straipsnio tekstu, kuriame minimi tik „piliečiai“. Pagal šią sąvoką pagrindine teise į

48. Kaip minėjau, nagrinėjamo išmokos priedo pripažinimas suponuoja, kad naudos gavėjai turi atitikti papildomą sąlygą – jų nuolatinė gyvenamoji vieta turi būti Čekijos teritorijoje. Prašymą priimti prejudicinį

8 — Be kita ko, žr. 1978 m. birželio 28 d. Sprendimą *Kenny* (C-1/78, Rink. p. 1489), 2005 m. sausio 20 d. Sprendimą *Laurin Effing* (C-302/02, Rink. p. I-553) ir 2007 m. sausio 18 d. Sprendimą *Celozzi* (C-332/05, Rink. p. I-563).

sprendimą pateikęs teismas taip pat klausia dėl šios antrosios sąlygos atitikties Sąjungos nediskriminavimo principui.

49. Dėl gyvenamosios vietos sąlygų Sąjungos teisėje taikomos kitokios taisyklės nei dėl išlygų dėl pilietybės. Aišku, Reglamento Nr. 1408/71 10 straipsniu draudžiama valstybėms narėms siėti socialinių išmokų pripažinimą su aplinkybe, kad naudos gavėjas turi gyventi jų teritorijoje. Tačiau ir antriniuose teisės aktuose, ir Teisingumo Teismo praktikoje gyvenamosios vietos sąlygos vertinamos ne taip griežtai kaip išlygos dėl pilietybės. Be to, požiūris keičiasi atsižvelgiant į išmokos tipą⁹. Pavyzdžiui, Reglamente Nr. 1408/71 10 straipsnyje nustatyta, kad gyvenamosios vietos sąlygos draudimas taikomas, jeigu reglamente nenustatyta kitaip, invalidumo, senatvės ar maitintojo netekimo išmokos pinigais, pensijos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų bei išmokos mirties atveju. Kai Teisingumo Teismo išnagrinėtos gyvenamosios vietos sąlygos buvo taikomos kitoms išmokoms nei išvardytosios minėtame 10 straipsnyje, kaip antai neįmokinėms išmokoms, atitinkamas teisinis pagrindas ir kontrolės intensyvumas buvo skirtingi.

50. Nagrinėjamu atveju ginčijamas priedas yra išmoka pagal Reglamentą Nr. 1408/71, nes, pirmiausia, jis skiriamas esant teisiškai apibrėžtai situacijai, nepaisant jokio individualaus ir diskrecinio asmeninių poreikių vertinimo, ir, antra, jis susijęs su viena iš minėto reglamento 4 straipsnio 1 dalyje aiškiai išvardytų rizikos rūšių, t. y. senatve. Būtent kalbama apie vieną iš rizikos rūšių, nurodytų 10 straipsnyje, kurios pagrindu uždraustos gyvenamosios vietos išlygos, susijusios su jame išvardytomis išmokomis.

51. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, galima teigti, kad gyvenamosios vietos sąlyga, nustatyta *Ústavní soud* praktikoje, yra diskriminacinė priemonė, pripažįstama teisėta, tik jeigu ji objektyviai ir pagrįstai pateisinama. Tačiau, kaip minėta šios išvados 45 ir 46 punktuose, byloje nėra įrodymų, leidžiančių pateisinti šią priemonę. Be to, turimi su gyvenamosios vietos sąlyga susiję įrodymai yra dar mažiau reikšmingi. Taip pat bylos medžiagoje nėra paaiškinimų dėl argumentų, kodėl būtent taip *Ústavní soud* formavo savo praktiką.

52. Todėl, nesant motyvų ir atsižvelgdamas į aplinkybes, kuriomis nustatyta gyvenamosios vietos sąlyga, manau, kad šiuo atveju nagrinėjamas išmokos priedas yra diskriminacinė

⁹ — Be kita ko, žr. 1992 m. lapkričio 10 d. Sprendimą *Komisija prieš Belgiją* (C-326/90, Rink. p. I-5517), 2001 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Leclerc ir Deaconescu* (C-43/99, Rink. p. I-4265), 2001 m. spalio 16 d. Sprendimą *Stallone* (C-212/00, Rink. p. I-7625) ir 2002 m. vasario 7 d. Sprendimą *Kauer* (C-28/00, Rink. p. I-1343).

priemonė, kuri nėra objektyviai ir pagrįstai pateisinama.

akivaizdi, ir tai galėjo pagrįsti tokį Čekijos Respublikos pagrindinių teisių ir laisvių chartijos 30 straipsnio aiškinimą, siekiant išspręsti šią situaciją. *Ústavní soud* sprendimui taip pat turėjo įtakos tarptautinė sutartis, t. y. daug kartų minėta Čekijos ir Slovakijos sutartis. Todėl galiausiai pripažintas išmokos priedas yra kompromisinio pagrindinės teisės apsaugos ir Čekijos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų aiškinimo padarinys.

B — *Sąjungos nediskriminavimo principo pažeidimo konstatavimo pasekmės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo sprendimui*

53. Atsakymas, kurį siūlau pateikti į antrąjį klausimą, nebūtų visapusiškas, jeigu kartu nebūtų pateikti keli patikslinimai, susiję su labai specifinėmis bylos aplinkybėmis.

54. Pirmiausia reikėtų pabrėžti, kad, kaip jau buvo paaiškinta, šis atvejis pagrįstas *Ústavní soud* praktika, susijusia su pagrindinės teisės į socialinės apsaugos išmokas aiškinimu. Šios teismų praktikos tikslas ne kas kita, kaip pagerinti praktines 1992 m. Čekijos ir Slovakijos sutarties, pagal kurią Čekijos piliečiams, padalijimo dieną dirbusiems slovakų darbdaviams, taikoma Slovakijos sistema ir Slovakijos socialinės apsaugos institucijų kompetencija, taikymo pasekmes. Tikėtina, jog ekonominė žala, palyginti su Čekijos piliečiais, kuriems taikoma Čekijos sistema ir Čekijos institucijų kompetencija, buvo

55. Tačiau dabar sprendinas klausimas tiesiogiai susijęs su įprasta dilema, kylančia dėl diskriminacinėmis pripažintų normų. Bendroje teisinėje sistemoje¹⁰ tiesiogiai teismui, atsakingam už teisės normos priežiūrą, gali tekti sugrąžinti norminę situaciją, atitinkančią lygybės principą ar diskriminavimo draudimą. Dilema yra tokia, kad jis gali sulyginti „su geriausia situacija“, visiems pripažindamas teisę į geriausias sąlygas, arba „su blogiausia situacija“, šią teisę visiems panaikindamas. Be to, iš esmės, nacionaliniu lygiu šis sugrąžinimas gali būti vykdomas ir įsikišant teisės aktų leidėjui, nustatant „naują“ taisyklę, t. y. kitokią nei abiem nurodytais atvejais, bet atitinkančią draudimą diskriminuoti.

10 — Šiuo klausimu žr. M. González Beilfuss, „Tribunal Constitucional y reparación de la discriminación normativa“, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madridas, 2000.

56. SESV 267 straipsnyje numatytas prejudicinis klausimas tėra susijęs su Sąjungos teisės aiškinimu ar galiojimu, todėl praktinis lygybės principo taikymo atkūrimas valstybės narės teisinėje sistemoje su šiam principui Teisingumo Teismo priskirta taikymo sritimi tenka, atsižvelgiant į aplinkybes, valstybės narės teismams ar jos teisėkūros institucijoms. Tačiau bet kuriuo atveju pirmiausia visada būna konkretus ginčas, dėl kurio pateikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą ir kurį sprendžiant Teisingumo Teismo atsakymas turi būti naudingas. Todėl iš esmės atsakymas į klausimą turi būti toks, kad nedarytų įtakos teisminiam sprendimui, kuris bus priimtas tinkamu laiku.

57. Šios bylos sudėtingumas matyti jau iš Slovakijos Respublikos pateikto prieštaravimo dėl hipotetinio šio prašymo pobūdžio, nors aš ir pasiūliau jį atmesti.

58. Žinoma, mano siūlytas atsakymas, kad nagrinėjama norma yra diskriminacinė, bet kuriuo atveju sukels bendro pobūdžio pasekmes valstybės narės teisei sistemai. Iš tiesų būtent laikantis šios teisinės sistemos ir tinkamai veikiant būtina išspręsti diskriminacine pripažintą norminę situaciją. Atsakymu, kurį reikia pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, nereikia išspręsti klausimo, ar veikti turi tik teismai, ar ir įstatymų leidėjas, o gal net *Ústavní soud*.

59. Tačiau tiesioginės pasekmės, kurių mano atsakymas turės priimant sprendimą pagrindinėje byloje, yra taip pat svarbios, nes nuo jo priklausio senatvės pensijos, kuri, remiantis *Ústavní soud* sprendimo, kuriame nustatyta nagrinėjama teismų praktikos taisyklė, motyvais, gali užtikrinti pakankamas minimalias pajamas, mokėjimas Sąjungos pilietei. Sąjungos teisė pagrįsta ją inspiruojančių ir formuojančių vertybių visuma, o jos sklaida gali turėti įtakos jos institucijų, ypač teismų, sprendimams¹¹.

60. Todėl, kaip minėta, atsakymas, kurį siūlau pateikti į antrąjį klausimą, turės bendrą ir tiesioginę įtaką valstybės narės teisei sistemai. Tačiau, kaip aiškiai matyti, juo tiesiogiai nebus tenkinamas Čekijos socialinės apsaugos institucijos prašymas. Nesiūlau, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taikytų normą, kuri, mano nuomone, yra diskriminacinė. Tačiau tokio- mis specifinėmis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios prašyme priimti prejudicinį sprendimą, siūlau, kad prašymą priimti prejudicinį

11 — Žr., pavyzdžiui, 2007 m. spalio 23 d. Sprendimą *Parlamentas prieš Komisiją* (C-403/05, Rink. p. I-9045, 56 punktas), 2008 m. gegužės 20 d. Sprendimą *Komisija prieš Tarybą* (C-91/05, Rink. p. I-3651), 2008 m. rugsėjo 3 d. Sprendimą *Kadi ir Al Barakaat International Foundation prieš Tarybą ir Komisiją* (C-402/05 P ir C-415/05 P, Rink. p. I-6351, 303 punktas) ir 2010 m. kovo 2 d. Sprendimą *Šalahadin Abdulla ir kt.* (C-175/08, C-176/08, C-178/08 ir C-179/08, Rink. p. I-1493).

sprendimą pateikęs teismas nevertintų į jo klausimą pateikto atsakymo kaip pakankamo, kad būtų patenkinti ČSAI reikalavimai.

61. Kaip jau paaiškinta, Sąjungos teisinė sistema pagrįsta tam tikromis vertybėmis, kurių svarba pakankamai didelė, kad būtų uždraustos tokios pasekmės kaip ta, kurią ką tik minėjau. Negalima paneigti, kad Teisingumo Teismas jau seniai remiasi šiomis vertybėmis, kad visiškai atkurtų lygybės principą.

62. Šiuo klausimu Teisingumo Teismo praktikoje pateikta svarių argumentų.

63. Lyčių lygybės politika suteikė Teisingumo Teismui galimybę įvertinti pasekmes, kylančias dėl diskriminacijos panaikinimo. Sprendime *Federatie Nederlandse Vakbeweging*¹² Teisingumo Teismas dėl direktyvų, susijusių su vienodu požiūriu į vyrus ir moteris, būtent socialinės apsaugos srityje, nusprendė, kad moterys, nukentėjusios dėl diskriminacinio požiūrio, turi teisę „būti vertinamos taip pat ir joms turi būti taikomas toks pat režimas kaip ir vyrams, esantiems tokioje pačioje padėtyje, režimas, kuris, jei nevykdoma [direktyva], yra vienintelė tinkama pagrindinė sistema“¹³. Šis sprendimas, priimtas dėl valstybės, kuri neperkėlė direktyvos, aiškiai įpareigojo

nacionalinį teismą panaikinti diskriminaciją ir prilyginti moteris naudą gaunančiai grupei. Vėliau Teisingumo Teismas išplėtė šią doktriną ir netiesioginio diskriminavimo dėl lyties atvejams. Taip byloje *Ruzius-Wilbrink*¹⁴ Teisingumo Teismas panašiai pabrėžė, kad, kaip ir tiesioginio diskriminavimo atvejais, „netiesioginio diskriminavimo atveju <...> nepalankioje padėtyje esančios grupės nariai, vyrai ar moterys, turi teisę į tai, kad *jiems būtų taikomas toks pat režimas kaip ir kitiems naudos gavėjams*“¹⁵.

64. Verta pabrėžti, kad šiai teismų praktikai stiprus postūmis 1991 m. buvo ne tik direktyvos lygybės srityje, bet Sutartis. Kartu Teisingumo Teismas nustatė taisykles, kurių turi laikytis pagrindinę bylą sprendžiantis nacionalinis teismas. Sprendime, kuris buvo priimtas byloje *Nimz*, susijusioje su EB 141 straipsniu (po pakeitimo – SESV 157 straipsnis), Teisingumo Teismas nusprendė, kad asmeniui, nukentėjusiam nuo diskriminacijos, turi būti pripažįstamas naudos gavėjo statusas, ir pridūrė, kad nacionalinis teismas, įpareigotas taikyti Sąjungos teisės nuostatas, „privalo užtikrinti visišką šių normų veikimą, jei būtina, savo iniciatyva atsisakydamas taikyti bet kokią joms prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą ir

12 — 1986 m. gruodžio 4 d. sprendimas (71/85, Rink. p. 3855).

13 — Ten pat, 23 punktas (kursyvu išskirta mano).

14 — 1989 m. gruodžio 13 d. sprendimas (C-102/88, Rink. p. 4311).

15 — Ten pat, 20 punktas (kursyvu išskirta mano).

neprivalėdamas prašyti arba laukti išankstinio jos panaikinimo teisėkūros arba bet kokių kitų konstitucinių kelių“¹⁶.

byloje, t. y. su vienodo požiūrio į vyrus ir moteris politika darbo srityje. Tačiau ji nėra pagrįsta išimtinai vienodo požiūrio į vyrus ir moteris politika. Kaip matysime vėliau, *Nimz* teismų praktika pagrįsta motyvais, taikytiniais ir kitoms Sąjungos teisės sritims, įskaitant socialinę apsaugą ir laisvą darbuotojų judėjimą.

65. Šiandien ši teismų praktika yra nusistovėjusi ir nekintanti¹⁷. Ją būtų galima apibendrinti taip: kai teismas nustato, kad nacionalinė priemonė pažeidžia Sąjungos nediskriminavimo dėl lyties principą, jis privalo suteikti naudos gavėjo teisinį statusą bet kuriam nuo nevienodo požiūrio nukentėjusiam asmeniui. Suinteresuotajai valstybei nedraudžiama pasirinkti kitą sprendimą, t. y. naudą panaikinti visiems ir šitaip, sulyginant „su blogiausia situacija“, panaikinti diskriminaciją. Tačiau kol institucijos nepriims tokio sprendimo, teismai privalės taikyti minėtą teisių išplėtimą, grindžiamą Sąjungos teise¹⁸.

66. Būtų sudėtinga nuslėpti aplinkybę, kad minėta teismų praktika susijusi su specifine sritimi, skirtinga nuo nagrinėjamosios šioje

67. Teisinis *Nimz* teismų praktikos pagrindas yra EB 141 straipsnis, pagal kurį valstybės narės privalo užtikrinti vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymą. Ši nuostata atspindi Sąjungos įstatymų leidėjo ketinimą kovoti su ypač atgrasia diskriminacijos forma, t. y. diskriminacija dėl lyties, srityje, susijusioje su socialinės apsaugos interesais, pavyzdžiui, darbe. Panašiai Reglamento Nr. 1408/71 3 straipsniu taip pat draudžiama bet kokia diskriminacija dėl Sąjungai ypač svarbaus motyvo – pilietybės. Požiūrio, taikytino tokio pobūdžio diskriminacijai, pavyzdys EB 12 straipsnis, kuriame kaip ir visose su judėjimo laisve susijusiose nuostatose aiškiai draudžiama bet kokia tiesiogiai ar netiesiogiai pilietybės kriterijumi grindžiama valstybės priemonė. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija taip pat patvirtina esminį kovos su įvairiomis diskriminacijos formomis, kurias ji aiškiai ir kiekvieną atskirai draudžia 31 straipsnio 2 dalyje ir 23 straipsnyje, pobūdį.

16 — 1991 m. vasario 7 d. sprendimas (C-184/89, Rink. p. I-297, 19 punktas).

17 — Be kita ko, žr. 1994 m. rugsėjo 28 d. Sprendimą *Avdel Systems* (C-408/92, Rink. p. I-4435, 16 ir 17 punktai), 2002 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Rodríguez Caballero* (C-442/00, Rink. p. I-11915, 42 ir 43 punktai), 2006 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Cordero Alonso* (C-81/05, Rink. p. I-7569, 45 ir 46 punktai), taip pat nutartis, priimtas pagal Procedūros reglamento 104 straipsnio 3 dalį, pavyzdžiui, 2008 m. sausio 16 d. Nutartis *Molinari* (nuo C-128/07 iki C-131/07, 23 punktas).

18 — Dėl teismų praktikos *Nimz* žr. A. Adinolfi „Common Market Law Review“, 29 tomas, 1992; G. Burgato „La discriminación indirecta secondo la Corte di giustizia: oneri probatori e sanzioni“, *Rivista italiana di diritto pubblico comunitario*, 1993; S. Deakin „Levelling down Employee Benefits“, *The Cambridge Law Journal*, 54 tomas, 1995, ir G. More „Seniority pay for Part-time Workers“, *European Law Review*, 1991.

68. Be to, EB 141 straipsniu ir *Nimz* teismo praktika siekiama vieno iš EB 2 straipsnyje nustatytų tikslų, pagal kurį „Bendrija <...> kelia sau uždavinį <...> skatinti <...> moterų ir vyrų lygybę“, tiesa, „aukšto lygio užimtumo ir socialinės apsaugos“ srityje. Būtent ši paskutinė sakinio dalis, kurioje pabrėžiama būtinybė pasiekti tam tikrą socialinės apsaugos lygį, sujungia Europos reglamentavimo tikslus socialinės apsaugos srityje. Tokios diskriminacijos dėl pilietybės, kaip nagrinėjamoji, draudimas socialinės apsaugos srityje grindžiamas tomis pačiomis Sąjungos paskelbtomis darbuotojų socialinės apsaugos vertybėmis kaip ir tos, kuriomis siekiama uždrausti diskriminaciją dėl lyties užimtumo srityje¹⁹.

69. Nepaisant to, kas išdėstyta, tiesa ir tai, kad socialinė politika visada reikalauja, jog kiekviena teisinė situacija būtų vertinama globaliai ir, konkrečiai kalbant, kad ypatingas dėmesys būtų skiriamas ekonominiams

ir finansiniams aspektams, apibrėžiantiems valstybių narių socialinės apsaugos išmokų ir socialinės pagalbos sistemas. Sąjungos teisės atveju toks dėmesys turi būti kuo didesnis, nes Sąjungos socialine politika siekiama nacionalines socialinės apsaugos sistemas tik derinti, o ne suvienodinti ar harmonizuoti. Todėl būtina rasti sprendimų, leidžiančių nustatyti pusiausvyrą tarp, viena vertus, nediskriminavimo principu užtikrinamų socialinių vertybių ir, kita vertus, nacionalinių socialinės apsaugos sistemų savarankiškumo ir finansinio vientisumo apsaugos. Būtent tokia pusiausvyrą buvo nustatyta *Nimz* teismo praktika, nes, kaip nurodžiau šios išvados 64 punkte, Teisingumo Teismas apsiriboja reikalavimu, kad teismas panaikintų diskriminaciją nagrinėjamu atveju, palikdamas teisę įstatymų leidėjui ar suinteresuotosios valstybės konstituciniam organui rasti bendrą sprendimą, kad ir koks jis būtų. Taigi ginčo šaliai, dėl kurios pateikiamas teismo atsakymas, Sprendimas *Nimz* užtikrina tam tikrą apsaugos lygį, kartu palikdamas kiekvienai valstybei narei teisę rasti bendrą ir galutinį problemos sprendimą. Jeigu būtų vadovaujamasi tokiu vertinimu, diskriminacijos dėl pilietybės socialinės apsaugos srityje problema, kai būtina atsižvelgti į bendrą kiekvienos nacionalinės išmokų sistemos kontekstą, kaip yra šiuo atveju, galima būtų išspręsti paliekant valstybei narei teisę rasti bendresnį sprendimą, pasinaudojant teisės aktų leidybos ar konstitucinėmis procedūromis, numatytomis jos teisinėje sistemoje.

19 — Dėl šių punktų pateikiu nuorodą į 2007 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *International Transport Workers' Federation ir Finnish Seamen's Union* (C-438/05, Rink. p. I-10779, 79 punktą) ir 2007 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *Laval un Partneri* (C-341/05, Rink. p. I-11767, 104 ir 105 punktai), kuriuose Teisingumo Teismas nusprendė, pabrėžęs socialinius Bendrijos tikslus, kad ji „[turi] ne tik ekonominį tikslą, bet ir socialinį, iš EB sutarties nuostatų, susijusių su laisvu prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimu, kylančios teisės turi būti palygintos su socialine politika siekiamais tikslais, tarp kurių yra, kaip matyti iš EB 136 straipsnio, tikslas kurti geresnes gyvenimo bei darbo sąlygas, kad palaukiant jų gerėjimą būtų galima siekti jų suderinimo, deramos socialinės apsaugos, administracijos ir darbuotojų dialogo“.

70. Išskyrus tai, ką nurodysiu vėliau, darau išvadą, kad atsakymas į šį prejudicinį

klausimą, atskleidžiantį diskriminacinio socialinės apsaugos išmokos pobūdžio problemą, turi būti pagrįstas *Nimz* teismo praktika. Kadangi abiejose bylose yra toks pat teisinis pagrindas, tokie patys tikslai, vertybės ir interesų pusiausvyra, nematau kliūčių tam, kad byloje, kaip nagrinėjamoji, būtų taikomas nurodytas požiūris.

72. Byloje *Nimz*, kaip ir daugelyje diskriminacijos bylų, būtent privatus asmuo, nukentėjęs dėl Sąjungos teisėje uždraustos diskriminacijos, kreipėsi į teismą, ir Teisingumo Teismas atitinkamai įpareigojo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą pritaikyti ieškovui naudą gaunančiai grupei taikomą režimą. Tokiu atveju kaip M. Landtová, kai dėl diskriminacinės priemonės ieškovė gauna naudą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali suteikti teisės į išmokos priedą nukentėjusiems dėl diskriminacijos, nes jie nėra bylos šalys.

71. Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, reikia tik grįžti prie konkrečių šios bylos aplinkybių, nes būtina nustatyti, ar tai, kad problema buvo pateikta „atvirkščiai“, turi įtakos siūlomam atsakymui. Kaip nurodyta šios išvados 28–30 punktuose, asmuo, kuris kreipėsi į teismus, siekdamas panaikinti nevienodą požiūrį, nėra nukentėjęs dėl diskriminacijos. Priešingai, M. Landtová, „naudos gavėja“ dėl diskriminacijos, buvo priversta kreiptis į teismą, nes socialinės apsaugos institucijos atsisakė jai suteikti išmokos priedą.

73. Šiuo atveju reikia pasielgti kukliau ir ne taip įprastai: iš tiesų būtina išvengti, kad dėl konstatavimo, jog nacionalinė nuostata yra diskriminacinio pobūdžio, tiesiogiai šiuo atveju būtų pateisintas naudos, kurią įstatymas pripažįsta asmeniui, kuriam taikoma ši nuostata, panaikinimas. Žinoma, tai taikyti na tik tol, kol Čekijos Respublika šioje srityje nustatys bendrą reglamentavimą pagal savo teisės sistemos teisės aktų leidybos ar konstitucines procedūras.

IX — Išvada

74. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Nejvyšší správní soud* pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

- „1. 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, turi būti aiškinamas taip, kad nedraudžiama nacionalinė teismų praktika, pagal kurią socialinės apsaugos įstaiga tam tikriems asmenims jų prašymu turi skirti išmokos priedą, kurio suma atitinka skirtumą išmokos, kurią jie turi teisę gauti kitoje valstybėje narėje, ir išmokos, kurią jie turėtų teisę gauti valstybėje narėje, kurios piliečiai jie yra.
2. Reglamento Nr. 1408/71 3 ir 10 straipsniai, aiškinami pagal EB 39 straipsnį, aiškintini taip, kad jais draudžiama skirti apibūdintą socialinės apsaugos išmokos priedą tik nuolat Čekijos Respublikos teritorijoje gyvenantiems Čekijos piliečiams. Tačiau konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis atsakymu į ankstesnį klausimą negalima pagrįsti sprendimo tenkinti Čekijos socialinės apsaugos institucijų reikalavimus pagrindinėje byloje.“